Elektronik beyinden akıllı kaleme
Bilgisayarla 1960'ta, internetle 1993'te tanışan Türkiye'nin bilişim kültürü, üretici olmaktan çok sosyalleşmeye yatkın.

Karayolları Genel Müdürlüğü Amerika'dan elektronik beyin almış. Bu beyin bilmem kaç memurun, bilmem kaç ayda yaptığını, birkaç dakikada yapıyormuş… Yalnız insanın içine bir şüphe düşüyor; biz Allah'ın verdiği beyni kullanamazken Amerika'nın verdiğini nasıl kullanacağız bakalım."

Bembeyaz bir kar örtüsüyle çevrili Polatlı–Sivrihisar karayolunda ilerlerken, Çetin Altan'ın Milliyet gazetesinde yaklaşık 50 yıl önce "Tereddüt" başlığı altında yazdığı bu satırlar düşüyor aklıma. Altan'ın, –bugün görece sakin bir görüntü çizen– yolun bana hatırlattığı yorumunu yaptığı 5 Şubat 1961 tarihinde, Türkiye ilk bilgisayarına, o zamanki popüler ismiyle "elektronik beyin"e kavuşalı sadece birkaç ay olmuştu. Ünlü yazarın, teknolojinin toplumsal ve ekonomik hayatı dönüştüreceği vurgusunu yapacağı günlere daha zaman vardı.

Altan gibi pek çok insanın tereddütle yaklaştığı "elektronik beyin" 1960 yılı Eylül ayının son günü ülkemize gelmiş ve Karayolları Umum Müdürlüğü'ne kurulmuştu. IBM 650 Model I adını taşıyan bu sistem o tarihlerde sadece Türkiye'nin değil, Balkanlar ve Ortadoğu'nun da ilk bilgisayarı olma özelliğini taşıyordu ve karayollarımızdaki çalışmaların modernize edilmesi amacıyla getirilmişti...
Haberin devamı ↓reklam

... 1960'ta Türkiye'de IBM 650'nin dilinden anlayan ne bir bilgisayar mühendisi ne de bir bilgisayar programcısı bulunuyordu. Çetin Altan'ın tereddütü biraz da bu gerçeklerden güç alıyordu.

Dolayısıyla bilgisayarın daha adının bile olmadığı dönemlerde bilişim sektörü Türkiye'de "kendi göbeğini kendi kesecekti." 1954 yılında Karayolları'na giren ve zamanla Elektronik Hesap Makineleri Müdürlüğü Sistem Etüd Şefi olan Güngör Günalçın 1960 yılında ne üniversitelerde ne de başka kurumlarda bu teknolojinin olduğunu söylüyor:

"Bütün eğitimini, elemanların yetiştirilmesini, terminolojisini, her şeyini bu sektör, bilgisayarı kullanan şirketi ve pazarlayan şirketi ile kendi başına gerçekleştirdi. Türkiye'nin bilgi teknolojileri politika ve stratejilerini oluşturdu. Bilişim sektörü Türkiye'de kendi göbeğini kendi kesmek durumunda kalan bir sektör oldu."

IBM 650, Karayolları'nda 1978 yılına kadar, 18 yıl boyunca hizmet verdi.

DÜNYA DIŞI VARLIK

1960'lı yıllarda Türkiye'de bilgisayar pek çok insan için, neredeyse "dünya dışı" (extra terrestrial–ET), çok gelişmiş

bir “beyin” olarak algılanıyordu. Sistemin işletim konsolu üzerinde yanıp sönen lambalar, ‘70’lerin ünlü “Uzay Yolu” dizisindeki uzay gemisi Atılgan’ın iletişim subayı Uhura’nın önündeki paneli hatırlatıyor ve bu haliyle arka planda olağanüstü hızlı çalışan bir “beyin” yattığı izlenimini veriyordu. Hal böyle olunca bu tip bir beynin işleyişinden de olsa olsa çok kıymetli “operatörler” anlayabilirdi.

Karayolları Genel Müdürlüğü’nde 1990’lı yıllarda Bilgi İşlem Merkezi Müdürü olarak görev yapan Çetin Saatçioğlu, Türkiye’nin ilk bilgisayarına gösterilen yoğun ilgiden bir şekilde nasibini alanlar arasında bilgisayar operatörlerinin de olduğunu vurguluyor:
“O zaman lise mezunu arkadaşlarımız IBM 650’de operatör olarak çalışıyordu. Bunlardan bazıları evlerinin kapısına ‘doktor’, ‘mühendis’ yazar gibi ‘operatör’ diye yazı yazmış. Bir gece bunlardan birisinin kapısı çalınmış ve gelenler arkadaşı doktor zannederek ‘aman çocuğumuz çok hasta, yardımcı olun operatör bey’ diye yardım istemişler.”

Elektronik beyne bu tip bir kıymet atfedilince, uzmanı olmayanların bu sistemlerin gelişinden tedirginlik duyması da kaçınılmaz oldu. İlk tepkiler Karayolları personelinden geldi. Bilgisayarın işlerini ellerinden alacağını düşünenler, bordroların yanlış hesaplanabileceğini ileri sürerek dolaylı yoldan tepkilerini göstermişti. Çetin Saatçioğlu o dönem IBM 650’ye gösterilen tepkileri şöyle özetliyor: “Hangi işe el attıysak bir direniş oldu. Yol mühendisliği hesaplarında olsun, birtakım istatistiksel çalışmalarda olsun, muhasebe işlerinde olsun hep bir tedirginlik yaşandı. İnsanlar işlerinin ellerinden gideceği endişesine kapılmışlardı. Ya işlerine son verileceğini ya da tayin edileceklerini zannettiler.”

TIME’DA YILIN ‘MAKİNESİ’
Ağustos 1981’de, Apple’dan iki yıl sonra, IBM ilk kişisel bilgisayarını (IBM 5150) geliştirdi. Bu sistem bilgisayar endüstrisinde standart haline geldikten sonra diğer firmalar kendi sistemlerini IBM standartlarıyla uyumlu hale getirerek üzerine “IBM compatible” (IBM uyumlu) etiketi koydular. Intel 8088 işlemci kullanan 64 KB RAM belleğe sahip böyle bir sistemin başına geçenler, günümüzdeki Excel uygulamasının ilkel versiyonu olan Visicalc hesap tablosuyla şirketlerinin hesap işlerini yapabiliyor, EasyWriter 1.0 metin editörüyle yazışmalarını yürütebiliyordu. Ayrıca UCSD Pascal ve Microsoft Basic programlama dilleri kullanılarak şirketin ihtiyaç duyacağı bir takım uygulamalar da yazabiliyorlardı.

İş dünyasında güç yavaş yavaş bilgisayar uzmanlarından, masa başında oturan ve asli işi bilgisayar olmayan firma çalışanlarına geçiyordu. Kişisel bilgisayar, inanılmaz bir verimlilik artışı getiriyordu. Bunun için kullanıcının kendisini biraz eğitmesi yeterliydi. Yoksa bilgisayar artık “çocuk oyuncağı” mı olmak üzeriydi? 1981’in Kasım ayında gazetelere verilen bir IBM PC (5150) ilanında bir çocuk bu gelişmeyi sezmişcesine soruyordu: “Baba, bu akşam IBM PC’yi ben kullanabilir miyim?” İlan, babaları bu soruya olumlu yanıt vermeye çağırıyordu.

Bu bir devrimdi! Time dergisi bu yüzden 3 Ocak 1983 tarihli sayısında geleneğini yıktı ve bilgisayarı 1982’de “Yılın Adamı”, daha doğrusu “Machine of the Year” (Yılın Makinesi) seçti.

TÜRKİYE’DE İNTERNET YAYILIYOR
Kişisel bilgisayarlar 1990’lı yıllarda Türkiye’de büyük bir yaygınlığa kavuştu. 2000 yılında 594 bin PC satılırken, 2005’te bu rakam 1 milyona ulaştı. Apple’ın Mac sistemleri o yıllarda daha çok masa üstü yayıncılık sektörüyle sınırlı görülen bir kullanıma sahip olsa da, temsilciliğini yürüten şirket, Türkçe F–klavyenin Türkiye’ye getirilmesinde, sistem ve uygulama yazılımlarının yerelleştirilerek kullanıcılara ulaştırılmasında öncülük etmişti.

1990’lar kişisel bilgisayarların ofislerden sonra evlere de girdiği yıllar oldu. Ortada daha internet yokken son kullanıcılara yönelik modemler de yaygınlaşmaya başladı. Başlangıçta amaç bu modemleri kullanarak faks çekmekti.

... Nisan 1993’te Türkiye’de internete bağlı bilgisayar sayısı sadece 194’tü. Kasım 1996’da 13 bin 367’ye, 2000 yılına geldiğinde de 600 bine ulaştı.

Bilgisayar firmalarıyla İnternet Servis Sağlayıcıları’ nın (İSS) düzenlediği düşük taksitli ‘‘bilgisayar + internet’’ kampanyaları sayesinde internet kullanıcı sayısı hızla arttı. 21. yüzyılın ilk 10 yıllık diliminin sonunda hanelerin yarıya yakını artık internetle dünyaya bağlanmıştı...

Akdoğan Özkan'ın kaleminden, bilgisayarın Türkiye’de geride bıraktığı 50 yılın öyküsünü anlatan bu yazının devamını, National Geographic’in bu ayki sayısında bulabilirsiniz.

http://www.ntvmsnbc.com/id/25331287/